

KADINLARA YÖNELİK HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ SÖZLEŞMESİ

KADINLARA YÖNELİK AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ KOMİTESİ

46. oturum

12-30 Temmuz 2010

KADINLARA YÖNELİK AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ KOMİTESİ NİHAİ YORUMLARI

Türkiye

1. Komite, 21 Temmuz 2010'da gerçekleştirilen 937. ve 938. toplantılarında Türkiye'nin 6. periyodik raporunu (CEDAW/C/TUR/6) gözden geçirmiştir (bkz CEDAW/C/SR.937 ve CEDAW/C/SR.938). Komitenin konular ve sorular listesi CEDAW/C/TUR/Q/6'da, Türkiye tarafından verilen cevaplar CEDAW/C/TUR/Q/6/Add.1' de yer almaktadır

Giriş

2. Komite iyi yapılandırılmış 6. periyodik raporu için taraf Devlete memnuniyetini dile getirir. Komite raporun Hükümet organları ve sivil toplumu içine alan katılımcı bir süreçle hazırlanmasının memnuniyetle altını çizer. Komite, oturum öncesi çalışma grubu tarafından sorulan sorulara ve konulara verdikleri yazılı cevapları için taraf Devlete karşı memnuniyetlerini dile getirir. Ancak Komite, raporun biraz gecikmeli olarak teslim edilmesi, Komitenin daha önceki nihai yorumlarını yeterince hesaba katmaması ve genel tavsiye kararlarına atıfta bulunulmaması nedeniyle duyduğu üzüntüyü dile getirir. Komite, raporun Sözleşmede yer alan birçok alanda kadınların durumuna ilişkin sınırlı miktarda cinsiyete göre ayrıştırılmış güncel veri sağladığının da altını çizer.

3. Komite, Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Başkanı, Kadının Statüsü Genel Müdürü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürü, Dışişleri Bakanlığı Çok Taraflı Siyasi İşler Genel Müdürü ve Hükümetin çeşitli bakanlıklarından temsilcileri içeren Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanı başkanlığında oluşturulan geniş üst düzey delegasyon için taraf Devleti takdir eder. Komite, delegeler ve Komite üyeleri arasında gerçekleşen içten, açık ve yapıcı diyalogu ve Komite üyeleri tarafından sözlü olarak yöneltilen sorulara verilen cevaplardaki ek detaylı açıklamaları takdir eder.

Olumlu Yönler

4. Komite taraf Devleti, Türk Vatandaşlık Kanununda yapılan değişikliği müteakiben Ocak 2008'de Sözleşmenin 9. maddesi 1. paragrafına ilişkin beyanını geri çekmesinden dolayı takdir eder.

5. Komite taraf Devletin gerçekleştirilen yasal reformlar, toplumsal cinsiyet eşitliğini gerçekleştirme ve kadınlara yönelik ayrımcılığı önlemeye yönelik geniş çapta yasal tedbirler, politikalar ve programların kabulünü de içeren 2005 dördüncü ve beşinci birleştirilmiş periyodik raporunun (CEDAW/C/TUR/4-5 and Corr. 1) değerlendirilmesinden bu yana kaydedilen ilerlemeyi memnuniyetle karşılar. Kadına yönelik şiddetle mücadele etmek için Ceza Kanununda yapılan değişikliklere, ayrı yaşayan ya da yasal olarak ayrılmış aile üyelerinin korunmasını içeren Ailenin Korunmasına Dair Kanunda yapılan değişikliklere, şiddet riski altında ya da şiddet mağduru hamile kadınlara sığınma evleri sağlanmasını garanti altına alan Çocukların Korunmasına Dair Kanuna diğer gelişmelere kıyasla ayrıca atıfta bulunulmuştur. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı, Sağlık Sektörü için Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Ulusal Stratejik Eylem Planı, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı ve İnsan Ticaretiyle Mücadele İkinci Ulusal Eylem Planı gibi eylem planlarının kabul edilmesine de özel atıfta bulunulmuştur.

6. Komite, toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin bir takım hükümler içeren Anayasa değişikliği paketinin Parlamento tarafından yakın bir zamanda kabul edildiğinin ve 2010 Eylül ayında referandumda oylanacağına altını çizer.

7. Komite, toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin ulusal ve uluslararası gelişmeleri izleyen ve Parlamento'yu bu hususta bilgilendiren ve talep edilmesi halinde Parlamento'ya sunulan kanun tasarıları ve kanun hükmünde kararnamelere ilişkin görüşler veren TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonunun oluşturulmasını memnuniyetle karşılar.

Temel kritik alanlar ve tavsiyeler

8. Komite, taraf Devlete Kadınlara Yönelik Her Türü Ayrımcılığın Önlemesi Sözleşmesinin bütün hükümlerinin sistematik ve sürekli olarak uygulanması yükümlülüğünü hatırlatır ve hali hazırdaki nihai yorumlarında belirlenen endişelerin ve tavsiyelerin şuan ile bir sonraki periyodik raporun sunumu arasında taraf Devletin öncelikli dikkatini gerektirdiği görüşünü belirtir. Sonuç olarak, Komite taraf Devlete uygulama çalışmalarında bu alanlara odaklanma ve bir

sonraki periyodik raporunda gerçekleştirilen eylemler ve kaydedilen sonuçlara ilişkin rapor hazırlama çağrısında bulunur. Komite, taraf Devlete tam anlamıyla uygulanmalarını sağlamak için hali hazır nihai yorumlarını tüm ilgili bakanlıklara, Parlamento ve yargı organlarına iletmesi çağrısında bulunur.

Parlamento

9. Sözleşmeden doğan yükümlülükleri taraf Devletin tam anlamıyla uygulamasında Hükümetin öncelikli sorumluluğa sahip olduğunu ve bu hususta özellikle sorumlu olduğunu yinelerken Komite, Sözleşmenin hükümetin tüm kanadında bağlayıcı olduğunun altını çizer ve sonuç olarak Komite, uygun olan durumlarda prosedürlerine uygun olarak bu nihai yorumların uygulanmasına ve Sözleşme kapsamında Hükümetin bir sonraki raporlama sürecine ilişkin gerekli adımları atması konusunda taraf Devleti Parlamento'yu teşvik etmeye davet eder.

Eşitlik ve ayrımcılık yapmamanın tanımı

10. Komite, eşitliğe ve ayrımcılık yapmamaya ilişkin genel ilkelerin Anayasanın 10. maddesinde güvenceye alındığının ve ulusal mevzuatta yer aldığı için altını çizerken, Sözleşmenin 1. ve 2. maddelerine paralel olarak ulusal mevzuatında yaşamın her alanında kadına yönelik ayrımcılığa ilişkin belirli bir yasaklamanın olmamasından dolayı endişelidir. Komite ayrıca taraf Devlette kapsamlı bir ayrımcılıkla mücadele mevzuatının bulunmadığının da altını çizer.

11. Komite, bir önceki 2005 yılı nihai yorumlarını yineler ve taraf Devlete Sözleşmenin 1. ve 2. maddelerine uygun olarak kadına yönelik ayrımcılığı yasaklaması tavsiyesinde bulunur. Komite ayrıca, 2010 Mayıs ayında İnsan Hakları Konseyi tarafından Türkiye evrensel periyodik gözden geçirmesi süresince yapılan tavsiye kararlarına da uygun olarak taraf Devleti, kadınlara yönelik ayrımcılığın açık bir tanımı ve yaşamın her alanında kadınlara yönelik ayrımcılığın farklı çeşitlerine ilişkin açık bir yasaklamayı da içeren kapsamlı bir ayrımcılıkla mücadele kanunu geliştirmeyi ve kabul etmeyi göz önünde bulundurmaya davet eder.

Sözleşmenin, İhtiyari Protokolün ve Komitenin genel tavsiye kararlarının görünürlüğü

12. Komite, Sözleşme ve İhtiyari Protokolün görünürlüğünü arttırmak için taraf Devletçe sarf edilen çabalara dikkat çeker ancak Sözleşme, İhtiyari Protokol ve Komitenin genel tavsiye kararlarının yeterli derecede görünürlük ve önem elde edemediği ve sonuç olarak taraf Devlette kadına yönelik ayrımcılığı ortadan kaldırmayı ve toplumsal cinsiyet eşitliğini yaygınlaştırmayı hedefleyen mevzuatı da

içeren tüm önlemler için merkezi yasal bir dayanak olarak düzenli bir biçimde kullanılamayabileceği hakkındaki endişelerini sürdürür.

13. Komite, Sözleşme hükümlerinin anlaşılması, toplumsal cinsiyet eşitliği ilkelerine verilen desteğin arttırılması ve ayrımcılığın yasaklanması için parlamenterleri, sivil toplumu, dini ve geleneksel liderler dâhil genel halkı içeren farkındalık arttırma ve savunuculuk kampanyalarının geliştirilmesi ve uygulanması tavsiyesinde bulunur. Komite, ülke içinde kadınların eşitliğini ve ayrımcılık yapmamayı destekleyen yasal bir kültürün iyice yerleştirilmesi amacıyla taraf Devleti, Sözleşmeyi, İhtiyari Protokolü, Komitenin genel tavsiye kararlarını ve ilgili ulusal mevzuatı; yasal eğitimin ve hâkimler, avukatlar ve savcılar da içeren yargı görevlilerinin eğitiminin içsel bir parçası haline getirmeye davet eder.

Ayrımcılık içeren hükümler

14. Komite kadına yönelik ayrımcılığı ortadan kaldırmak için gerçekleştirilen birçok yasal önlemi memnuniyetle karşılarken, Ceza Kanunu ve Medeni Kanundaki ayrımcılık içeren tüm hükümlerin kaldırılmaması ve değiştirilmemesini, sonuç olarak durumun Sözleşmenin tam anlamıyla uygulanmasını engellemesi hususunda endişelenmeye devam eder. Bu çeşit hükümler, Ceza Kanununun belli durumlar altında kadının rızası olmaksızın genital muayenesine izin veren 287. maddeyi de içerir.

15. Komite, bir önceki 2005 yılı nihai yorumlarını yineler ve mevzuatını Sözleşmenin 2. maddesiyle uyumlu hale getirmek amacıyla taraf Devleti çabalarını hızlandırması ve hali hazırda ayrımcılık içeren yasal hükümleri değiştirmek için belli bir zaman çizelgesi oluşturması hususunda teşvik eder. Ceza Kanununun 287. maddesine ilişkin olarak da Komite, her koşulda kadının genital muayenesi için kadının rızasının bir ön koşul haline getirilmesine yönelik bir önceki tavsiye kararını yineler.

16. Komite, eğitim, istihdam, sağlık, siyaset ve kamu yaşamında başörtü takma yasağının etkisine ilişkin okul ve üniversitelere alınmayan kadınların sayısı gibi bilgi ve istatistikî veri olmaması hususunda endişelidir.

17. Komite daha önceki 2005 yılı sonuç gözlemlerini yineler ve eğitim, istihdam, sağlık, siyasi hayat ve kamu hayatı alanlarında başörtüsü takılmasına ilişkin yasağın etkilerini değerlendirmek amacıyla taraf Devlettten çalışmalar düzenlemesini ve bir sonraki periyodik raporunda çalışmanın sonuçlarına ve yasağın ayrımcı sonuçlarını ortadan kaldırmak için alınan önlemlere ilişkin detaylı bilgiye yer vermesini talep eder.

Geçici özel önlemler

18. Komite, taraf Devletçe Sözleşmenin 4. maddesi 1. paragrafının sınırlı uygulanması hususunda endişelidir ve geçici özel önlemlerin şimdiye kadar yalnızca eğitim ve istihdam alanında uygulandığına dikkat çeker. Komite, Parlamento tarafından kabul edilen Anayasa değişikliği paketinin, temel eşitliği sağlamak için alınan önlemlerin eşitlik ilkesine aykırılık oluşturamayacağını belirten bir hüküm içerdiğine ve sonuç olarak 2010 Eylül ayında gerçekleştirilecek olan referandumla onaylanması durumunda geçici özel önlemlerin potansiyel olarak daha geniş çapta kullanılmasını sağlayacağına dikkat çeker.

19. Komite, taraf Devlete kadınların yeterince temsil edilmediği veya dezavantajlı durumda olduğu alanlarda geçici özel önlemler uygulaması ve kadınların ilerlemesini sağlamak için gerekli olan yerlere ek kaynak ayırması tavsiyesinde bulunur. Ayrıca Komite, Sözleşmenin 4. maddesi 1. paragrafında tanımlanan ve Komitenin 25 No'lu Genel Tavsiye Kararında yorumlanan geçici özel önlemler kavramını taraf Devletin tüm ilgili yetkililerce bilinir hale getirmesi tavsiyesinde bulunur. Komite, taraf Devleti bir sonraki periyodik raporunda 2010 Eylül ayındaki referandumun kabul edilmesi durumunda, Anayasa değişikliği paketinin farklı alanlarda geçici özel önlemlerin kullanılmasına olan etkisine ilişkin bilgiye yer vermeye davet eder.

Kalıp yargılar, kültürel uygulamalar

20. Komite, kadınların ve erkeklerin rollerine ilişkin olumsuz kalıp yargılarla mücadele etmek için uygulamada olan program ve stratejileri de içeren birçok önlemleri memnuniyetle karşılar; kadınlara yönelik ayrımcılığa neden olan ve onları aile ve toplumda ikincil plana iten kadınların rolleri ve sorumluluklarına ilişkin ataerkil yaklaşımlar ve kökleşmiş kalıp yargıların halen varlığını sürdürmesi hususunda endişelidir. Komite, bu gibi ayrımcı yaklaşım ve kalıp yargıların Sözleşmede koruma altına alınan hakların gerçekleştirilmesi önünde bir engel teşkil ettiğine ve eğitim, istihdam, sağlık, siyasi yaşama ve kamu yaşamına katılımı kadınların dezavantajlı konumda kalmasına neden olduğuna dikkat çeker. Ayrıca Komite, erken yaşta ve zorla evlilikler gibi zararlı geleneksel uygulamaların halen devam etmesi hususunda duyduğu endişeyi yineler.

21. Komite bir önceki 2005 yılı nihai yorumlarına paralel olarak taraf Devleti, Sözleşmenin 2 (f) ve 5(a) maddelerine uygun olarak ayrımcı ve kalıp yargısal yaklaşımlarını ortadan kaldırmak için çabalarını hızlandırmaya devam etmesi hususunda teşvik eder. Komite bu anlamda taraf Devleti sivil toplum kuruluşları, kadın grupları, toplum liderleri, geleneksel liderler ve dini liderlerin yanı sıra

öğretmenler ve medyayla işbirliği yapması hususunda teşvik eder. Komite taraf Devleti, kadınlara karşı ayrımcılık içeren geleneksel uygulamalar ve kalıp yargıların ortadan kaldırılmasına fırsat veren bir çevre oluşturulması ve kadınların temel haklardan yararlanması için toplumun her seviyesinden kadın ve erkeği hedefleyen uzun vadeli stratejiler, eğitim ve farkındalık artırma programları oluşturma ve uygulama çabalarını arttırmaya davet eder.

Kadına yönelik şiddet

22. Komite, Türk Ceza Kanununda yapılan değişiklikler, alınacak önlemleri ve ilgili kuruluşları belirleyen Başbakanlık Genelgesinin yayınlanması, Kadına Yönelik Şiddet İzleme Komitesinin oluşturulması, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planının kabulü ve çeşitli farkındalık yaratma ve eğitim programları gibi kadına yönelik şiddetle mücadele etmek için alınan önlemlere takdirle dikkat çeker. Komite, kadına yönelik şiddet hususunda taraf Devletin yeni bir eylem planı geliştirdiğinin altını çizer. Ancak Komite, taraf Devlet topraklarında kadınların %39'unu etkileyen kadına yönelik aile içi şiddet de dahil kadına yönelik şiddetin yaygınlığının devam etmesi konusunda endişelidir. Komite, 4320 No'lu Ailenin Korunmasına Dair Kanunun mevcut olmasına karşın kadına yönelik şiddete ilişkin kapsamlı bir ulusal kanunun bulunmayışına dikkat çeker. Komite aynı zamanda sığınma evlerinin sayıca yetersiz olduğuna (taraf Devlet genelinde 57 sığınma evi mevcuttur) dikkat çekerek, bu çeşit sığınma evlerinin uygun olanak ve kaynaklardan mahrum olabileceği hususunda endişelenmektedir.

23. Komite, Taraf Devleti 19 No'lu genel tavsiye kararına uygun olarak kadına yönelik şiddeti ele almak için kapsamlı önlemler almaya öncelik vermeyi sürdürmesi hususunda teşvik eder. Komite, taraf Devlete, aile içi şiddeti de içeren kadına yönelik her türlü şiddetle mücadeleye ilişkin 4320 No'lu Kanunun değerlendirilmesi ve güçlendirilmesi; bu gibi mevzuatlarda kadına yönelik her türlü şiddetin yasak olduğunun, şiddet mağduru kadın ve kız çocuklarının koruma kararları da dahil acil yardım ve koruma yollarına erişime sahip olduğunun ve failerin kovuşturulup cezalandırıldığıının güvence altına alınması çağrısında bulunur. Daha önceki 2005 nihai yorumlarına paralel olarak Komite, kadına yönelik her türlü şiddeti ele alabilmelerini, şiddetle mücadele edebilmelerini ve mağdurlara yeterli destek sağlayabilmelerini garanti altına almak için kamu yetkilileri, yargı görevlileri, kolluk kuvvetleri ve sağlık hizmeti sağlayan kimseler için düzenlenen eğitim çalışmaları ve programlarının yaygınlaştırılmasını tavsiye eder. Aynı zamanda Komite, kadın ve kız çocuklarına yönelik her türlü ayrımcılığa ilişkin kamu farkındalık yaratma kampanyalarının sürdürülmesini de tavsiye eder. Buna ek olarak Komite taraf Devlete şiddet mağdurlarına sığınma evleri de dahil

ek danışmanlık ve diğer destek hizmetler oluşturmasını ve bu bağlamda gerekli tedbirleri uygulamak için yeterli kaynak ayrılmasının garanti altına alınmasını tavsiye eder. Komite, taraf Devlettten kadına yönelik şiddet alanında çalışan sivil toplum örgütleri ile işbirliğini arttırmasını talep eder.

24. Komite, Başbakanlık Genelgesinin yayınlanması ve eğitim ve farkındalık artırma programlarının uygulanması gibi namus cinayetleri ile mücadele etmek amacıyla alınan önlemlerin altını çizer. Ancak, Komite kırsal alanlarda bu tür cinayetlerin ve bunların oluş sıklığı ile ilgili verilerin yetersizliğinden dolayı endişe duyar. Komite, Ceza Kanununun 82. maddesinin hem töre hem de namus cinayetlerini ve 'haksız tahrik' ile ilgili 29. maddenin de 'namus' cinayetleri konusunda muhtemel ceza indirimlerini ortadan kaldıracak şekilde değiştirilmiş olduğuna ilişkin Taraf Devletin sağlamış olduğu bilgiye önem verirken, Ceza Hukuku hükümlerinin daha az etkin adli takibatla ve bu tür cinayet faillerinin cezalarında indirimlerin olması ile sonuçlanacağından endişe duymaktadır.

25. Komite, namus cinayetlerinin açık bir şekilde Ceza Kanununun 82. maddesi kapsamına dahil edilmesini ve kasti/ ağırlaştırılmış öldürme olarak sınıflandırılıp bu tür suçların araştırma ve kovuşturma bakımından diğer şiddet suçları kadar ciddi bir şekilde ele alınmasını tavsiye eder. Komite ayrıca, kolluk kuvvetleri, yargı görevlileri, sağlık hizmeti sunucuları, toplum liderleri ve genel kamu için hedeflenen eğitim ve farkındalık artırma önlemleri dahil, etkili önleme tedbirlerinin uygulanmasını tavsiye eder. Komite Taraf Devletin, özellikle de kırsal kesimde, soruşturmaların, adli takibatların ve cezalandırılan failerin sayısı ve verilen cezaları da dahil ederek namus cinayetlerinin oluş sıklıkları ile ilgili detaylı bilgi sunmasını talep eder.

İnsan ticareti ve fuhuş istismarı

26. Komite Türkiye'nin kadın ticaretinde hem varış yeri hem de transit ülke konumunda olduğuna dikkat çeker. Komite, İnsan Ticaretiyle Mücadele Ulusal Görev Gücünün oluşturulması ve insan ticareti ve fuhuş istismarı ile bağdaştırılan suç eylemlerini cezalandırmak için halen uygulamada olan yasal hükümleri de içeren, insan ticareti ve fuhuş istismarıyla mücadele etmek amacıyla taraf Devletçe gerçekleştirilen tüm çabaları memnuniyetle karşılar. Komite ayrıca, İnsan Ticaretiyle Mücadele İkinci Ulusal Eylem Planının kabul edilmesini de memnuniyetle karşılar, ancak bu eylem planının uygulanması için beşeri ve mali kaynakların yanı sıra planın başarısını izlemek için gerekli olan göstergelerin yetersizliği hususunda endişelidir. Komite, yargı mensupları, kolluk kuvvetleri ve sağlık personelinin yanı sıra potansiyel mağdurlar ve kamu genelini hedef alan çeşitli eğitim ve farkındalık arttırma

çalışmaları ve kampanyalarının uygulanması ve insan ticareti mağdurlarına genellikle dış yardıma bağlı olarak sivil toplum kuruluşları tarafından işletilen sığınma evleri gibi hizmetlerin sağlanması hususunda da endişelidir. Komite başta sınır ötesi insan ticareti olmak üzere bu sorunun devam eden yaygınlığı ve boyutundan da endişe duymaktadır.

27. Komite Sözleşmenin 6. maddesine uygun olarak her türlü kadın ve çocuk ticaretiyle mücadele etmek için taraf Devleti uygun önlemler almaya devam etmesi hususunda teşvik eder. Problemin yaygınlığı ve boyutu dikkate alındığında, Komite taraf Devleti İkinci Ulusal Eylem Planının kaliteli bir şekilde uygulanmasını ve mağdurlara sığınma evlerini de içeren yeterli kapsamlı destek hizmetlerinin sağlanmasını garanti altına alması hususunda teşvik eder. Komite, insan ticaretini önlemek, faileri yargı önüne çıkarmak ve mağdur olmayı ve yeniden kurban olmayı önlemek amacıyla yeniden entegrasyon programları geliştirmek amacıyla taraf Devlete menşe, transit ve varış ülkeleriyle uluslararası, bölgesel ve ikili işbirliği çabalarını arttırması çağrısında bulunur.

Siyasi katılım ve kamu yaşamına katılım

28. Komite bir önceki 2005 yılı nihai yorumlarını anımsayarak, kadınların akademik alanda, dış politika hizmetlerinde ve yargı da dahil siyasi ve kamusal yaşamda özellikle liderlik ve karar alma pozisyonlarında ciddi bir şekilde yetersiz temsil edilmeye devam etmesi hususunda endişe duymaktadır. Komite kadınların 1934 yılında seçme ve seçilme hakkını elde etmelerinden bu yana Parlamentodaki kadın temsilinin %4,6'dan sadece şu anki seviyesi olan %9.1'e yükseldiğinin altını çizer. Komite, kadınların siyasi yaşam ve kamu yaşamında temsilini arttırmak için kotalar gibi geçici özel önlemlerin mevcut olmayışı hususunda endişelidir ve bunların uygulanması için yasal hükümlerin veya bağlayıcı düzenlemelerin olmamasına dikkat çeker.

29. Bir önceki 2005 yılı nihai yorumlarına uygun olarak Komite, taraf Devlete 23 No'lu Genel Tavsiye Kararı ışığında her seviyede ve her alanda siyasi yaşam ve kamu yaşamında kadınların sayısını arttırmak için temel ölçütler ve somut zaman çizelgeleri ile gerekli önlemleri alma çağrısında bulunur. Komite kadınları liderlik pozisyonlarına taşıma çabalarını güçlendirmek üzere Sözleşmenin 4. maddesi 1. paragrafına ve 25 No'lu Tavsiye Kararına uygun olarak taraf Devlete kotaları içeren geçici özel önlemler uygulaması hususunda tavsiyede bulunur. Komite, taraf Devleti bunların yanı sıra memuriyete girmek isteyen veya memur kadınlar için eğitim ve kapasite geliştirme programlarını ve kadınların siyasi yaşam ve kamu yaşamına katılımlarının önemine ilişkin hem kadınları hem de erkekleri hedef alan farkındalık

yaratma kampanyalarını arttırması hususunda teşvik eder. Ayrıca Komite bu çeşit önlemlerin etkisini sistematik olarak gözden geçirmesi ve değerlendirmesi hususunda taraf Devleti teşvik eder.

Eğitim

30. Komite, kız çocuklarının eğitime verilen önceliği, eğitim yardım ödeneklerinin (şartlı nakit transferleri) sağlanması ve Milli Eğitim Bakanlığınca desteklenen çeşitli proje ve kampanyalar gibi önlemler alınmasını memnuniyetle karşılar. Komite, kadın ve kız çocuklarının okula kayıt ve okul bırakma oranlarına ilişkin bir ilerlemenin kaydedildiğinin de altını çizer. Ancak Komite, başta mesleki eğitim ve yüksek eğitim olmak üzere eğitimin her seviyesinde kız çocukları ve erkek çocukları arasındaki eşitsizliklerin devam etmesi hususunda endişelidir. Komite, kadın ve kız çocuklarının geleneksel olarak eğitimin “kadını” alanlarında çoğunlukta olması ve eğitime ilişkin olarak kız çocuklarına yönelik kalıp yargılar ve erkek çocuklarına verilen öncelikten kaynaklanabilecek kız çocuklarının düşük okul kayıt ve tamamlama oranları ile kalıp yargılaşmış eğitim seçeneklerinin ısrarlı bir şekilde devam etmesine dikkat çeker. Komite yetişkin kadınlar için okumaz yazmazlık oranının %13,8’de seyrettiğine dikkat çeker. Komite, Kürt kadın ve kız çocukları başta olmak üzere çeşitli etnik gruplara mensup kadın ve kız çocuklarının veya anadili Türkçe olmayanların özellikle kırsal kesimde eğitimde dezavantajlarla karşı karşıya kaldığına dikkat çeker ve taraf Devletçe bu hususta yeterli bilgi ve veri sağlanmamasından endişelidir. Komite, kırsal ve kentsel alanlar arasında eğitimin kalitesinde büyük eşitsizliklerin var olmasından ve sonuç olarak bu durumun kırsal kesimde yaşayan kız çocuklarını orantısız bir biçimde etkilemesinden endişe duymaktadır.

31. Bir önceki 2005 yılı nihai yorumlarına uygun olarak Komite, taraf Devlete kapsamlı örgün ve yaygın eğitim programlarının benimsenmesi ve yetişkin eğitim ve öğretimi yoluyla kadın okumaz yazmazlık oranının düşürülmesi amacıyla ileriye dönük tedbirler alması çağrısında bulunur. Komite taraf Devlete, kadın ve kız çocuklarının eğitimin her seviyesine erişimlerini sağlamak ve özellikle kırsal alanlarda yaşayan kız çocuklarının okula devam etmesini garanti altına almak amacıyla bir takım önlemlerin uygulanması yoluyla kız çocukları ve erkek çocukları arasında süregelen eşitsizliği ele alması çağrısında bulunur. Bu çeşit önlemler, Sözleşmenin 4. maddesi 1. paragrafına ve 25 No’lu genel tavsiye kararına uygun olarak özel geçici önlemlerin kullanılmasını içermelidir. Komite taraf Devlete farkındalık arttırma, eğitim ve danışmanlık programları yoluyla kadınların akademik ve mesleki seçeneklerini çeşitlendirmeyi hedefleyen önlemleri arttırması çağrısında bulunur. Komite, ayrımcılık içeren ve Sözleşmenin 10. maddesinin hükümleri ile bağdaşmayan geleneksel yaklaşımları ortadan kaldırmak için

önlemler almaya devam etmesi ve başta Kürt kadın ve kız çocukları ve ana dili Türkçe olmayanlar olmak üzere çeşitli etnik gruplara mensup kadın ve kız çocukları tarafından eğitim alanında karşılaşılan dezavantajlarla başa çıkmak amacıyla hedeflenmiş özel amaçlı politika ve programlar uygulaması hususunda taraf Devleti teşvik eder. Komite bir sonraki periyodik raporda bu grupların durumuna ilişkin bilgi ve verilere yer verilmesini talep eder.

İstihdam ve ekonomik güçlenme

32. Komite, eğitim sağlanması ve teşvikler verilmesi yoluyla kadınların iş gücü piyasasına katılımlarını desteklemek ve beş yaşına kadar çocuklara kamu bakım hizmetlerinin sağlanması gibi iş ve aile yaşamının uzlaştırılmasını kolaylaştırmak amacıyla taraf Devletçe alınan çeşitli önlemlerin altını çizer. Ancak Komite, 2009 yılında %22,3 olan ve özellikle kentsel bölgelerdeki kadınları etkileyen düşük kadın istihdamı oranı hususunda endişesini sürdürmektedir. Komite, kadın istihdam oranının düşük olmasındaki temel faktörlerin, gerekli eğitim ve becerilerin olmayışı olduğuna dikkat çeker. Komite, işe alma sürecinde yansıtıldığı üzere yaygın ücret eşitsizliğinin ve mesleki ayrımın devam etmesinin yanı sıra, kadınların sosyal güvenlik sisteminde hiçbir ünvanda yer almayan ücretsiz aile işçileri olarak kırsal alanlarda yoğunlaşması gibi istihdamda kadınlar tarafından karşılaşılan ayrımcılıktan endişe duymaktadır.

33. Komite, taraf Devleti Sözleşmenin 4. maddesi 1. paragrafına ve 25 No'lu genel tavsiye kararına uygun olarak geçici özel önlemlerin kullanılması yoluyla iş gücü piyasasında kadınlar ve erkekler için eşit fırsatlar sağlaması hususunda teşvik eder. Komite diğer şeylerin yanı sıra eğitim, öğretim, mesleki eğitim ve etkili uygulama mekanizmaları yoluyla hem dikey hem de yatay olarak mesleki ayrımı ortadan kaldırmak, ücret farkını azaltmak ve kapatmak amacıyla ileriye dönük ve somut önlemler alması hususunda taraf Devlete tavsiyede bulunur. Komite sosyal hizmetler ve sosyal güvenliğe erişimlerini sağlamak amacıyla kayıt dışı sektörde çalışan kadın işçilerin ve ücretiz aile işçilerinin durumlarına özel önem vermesi hususunda taraf Devlete tavsiyede bulunur. Komite, taraf Devlete etkililiğini garanti almak amacıyla, istihdama alım sürecinde karşılaşılan ayrımcılığı yasaklayan mevzuatını geliştirmesi çağrısında bulunur. Komite bir sonraki raporunda taraf Devlete kadın istihdamını arttırma ve fırsat eşitliğini sağlama ve bunların kadınlar için fırsat eşitliğinin gerçekleştirilmesindeki etkisine ilişkin Başbakanlık Genelgesinin uygulanmasını da içeren önlemler hakkında detaylı bir bilgi sağlaması çağrısında bulunur.

Sağlık

34. Üreme sağlığı hizmetlerinin sağlanması, anne ve çocuk ölüm hızlarının düşürülmesi ve ülke programları arasında anne çocuk sağlığına ve aile planlamasına öncelik verilmesi yoluyla kadın sağlığını geliştirmek için alınan önlemlerin altını çizirken Komite, özellikle kırsal alanlardaki kadınların sağlık hizmetleri alabilmeleri için eşleri veya akrabalarının yardımına ihtiyaç duymaları nedeniyle sağlık hizmetlerine erişimde zorluklarla karşılaşmaya devam etmesi hususunda endişelidir. Kadının düşük sosyal statüsü, ekonomik bağımlılığı ve kalıp yargılaşmış sosyal yaklaşım ve düşünceler, Türkiye’de kadın sağlığının kötü olmasına neden olan faktörler arasında yer almaktadır. Komite, virüs taşıyanların %30’unu oluşturan kadınlar arasında HIV/AIDS’in yüksek yaygınlığı hususunda endişe duymaktadır. Komite kadınlar arasında artan intihar oranlarından da endişe duymaktadır. Güneydoğu/doğu bölgelerinde kadına yönelik şiddet, şiddet sebepleri ve sonuçları Özel Raportörü bu çeşit intiharların kadına yönelik şiddetle yakından ilgili olabileceğine dikkat çekmektedir (bkz A/HRC/4/34/Add. 2)

35. Komite, taraf Devlete özellikle kırsal alanlarda kadınların sağlık bilgisi ve sağlık hizmetlerine etkin bir şekilde erişimlerini sağlamayı hedefleyen program ve politikaların uygulanmasını güçlendirmesi hususunda tavsiyede bulunur. Komite, taraf Devletten bir sonraki periyodik raporunda Komitenin 24 No’lu genel tavsiye kararına uygun olarak özellikle kırsal alanlarda kadınların sağlık hizmetlerine erişimlerini geliştirmek için alınan önlemler ve bu önlemlerin etkilerine ilişkin detaylı bilgi ve verilere yer vermesi talebinde bulunur. Komite, taraf Devleti HIV/AIDS’in yayılmasıyla mücadele etmek için önleyici tedbirleri de içeren kapsamlı önlemler alması ve kadın ve kız çocuklarının HIV/AIDS danışmanlık ve tedavi hizmetlerine uygun ve yeterli şekilde erişime sahip olduklarını garanti altına alması hususunda teşvik eder. Komite taraf Devletten HIV/AIDS’li kadın ve kız çocuklarının mevcut oranı ve bu sorunla mücadele etmek için alınan önlemlere ilişkin detaylı bilgi sağlamasını talep eder. Komite, taraf Devletten kadınlar arasında intihar konusunu ele almak ve kadınlara psikososyal ve diğer yardımların sağlanmasını garanti altına almak üzere intiharın temel nedenlerini hedef alan önleyici tedbirler gibi kapsamlı önlemler almasını talep eder. Ayrıca Komite taraf Devletten, bir sonraki periyodik raporunda kadınlar arasındaki intihar oranı, intiharın temel nedenlerine ilişkin yürütölen soruşturma ve çalışmalar, bu sorunu ele almak için alınan önlemler hakkında bilgi sağlamasını talep eder.

Kırsal alanda kadınlar

36. Komite, kırsal alanlarda kadının ekonomik olarak güçlendirilmesini ele almak üzere uygulanan taraf Devletin Dokuzuncu Ulusal Kalkınma Planını ve diğer girişimlerini dikkate alırken, kayıt dışı istihdamın kırsal alanlarda tarımsal aktivitede

bulunanlar ve özellikle de 2006 yılı itibariyle %76'sı kadın olan ücretsiz aile işçileri arasında daha yaygın olduğunun altını çizer. Komite, kadına yönelik şiddet, adalete, sağlık hizmetleri ve eğitime erişim, yerel hükümet ve karar almaya katılım başta olmak üzere kırsal kesimdeki yaşlı kadınları da içeren kırsal alanda yaşayan kadınların durumuna ilişkin sınırlı bilgi sunulduğuna dikkat çeker.

37. Komite yasal önlemler ve uygulama önlemleri yoluyla kırsal kesimdeki kadınların durumunu iyileştirme çabalarını ve sağlık, eğitim, istihdam ve kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılması dâhil toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirmeyi hedefleyen politika ve programların kırsal alanlara ulaştığını ve her seviyede eksiksiz bir biçimde uygulandığını güvence altına almaya devam etmesi hususunda taraf Devlete tavsiyede bulunur. Komite taraf Devlete, kırsal alanlardaki kadınların oluşturulmalarına ve uygulanmalarına tam anlamıyla katılımını güvence altına alan toplumsal cinsiyete duyarlı kırsal gelişme stratejileri ve programları uygulaması tavsiyesinde bulunur. Komite, taraf Devletten bir sonraki raporunda kırsal alanlardaki yaşlı kadınlar da dahil, kırsal alanlardaki kadınların durumuna ilişkin kapsamlı değerlendirme ve veriye yer vermesini talep eder.

Dezavantajlı kadın grupları

38. Komite, yoksulluk ve şiddete karşı daha savunmasız olabilecek ve eğitim, sağlık istihdam, sosyal ve siyasi katılıma ilişkin çeşitli ayrımcılığa maruz kalma riski altında olabilecek Kürt kadınları, etnik ve azınlık topluluğu kadınları, göçmen ve mülteci kadınlar, yaşlı kadınlar ve engelli kadınlar gibi farklı dezavantajlı kadın gruplarının durumu hakkında endişe duymaktadır. Komite, taraf Devletçe engelli kadınlara ilişkin bilgi ve veri sunulmaması başta olmak üzere, gerek kentsel gerekse kırsal alanda bu kadınların durumlarına ilişkin yaşa, cinsiyete ve engellilik durumuna göre ayrıştırılmış kapsamlı veri ve bilginin olmayışına dikkat çeker. Komite, Kürt kadınlarının yüksek okumaz yazmazlık ve düşük eğitim oranlarına sahip olduğunu gösteren gayri resmi veriler çerçevesinde bu kadınların savunmasız ve dışlanmış olmaya devam ettiklerine dikkat çeker.

39. Komite taraf Devlete toplum genelinde ve kendi toplumları içerisinde özellikle eğitim, istihdam, siyasi yaşam ve kamu yaşamı alanlarında etnik ve azınlık topluluğuna mensup kadınlar, göçmen ve mülteci kadınlar, yaşlı kadınlar ve engelli kadınlara karşı ayrımcılığın ortadan kaldırılması için etkili önlemler alması çağrısında bulunur. Komite kadınların eğitim, sağlık, sosyal hizmetler, eğitim ve istihdama erişimlerini ve bu konularda farkındalıklarını arttırmak ve onları toplumsal cinsiyet eşitliği ve ayrımcılık yapılmama hakları hususunda bilgilendirmek amacıyla özel amaçlı program ve stratejiler geliştirilmesi yoluyla

taraf Devlete, önlemlerinde ileriye dönük olma çağrısında bulunur. Komite, taraf Devletten, çeşitli dezavantajlı kadın gruplarının durumuna ilişkin veri toplamasını, düzenli ve kapsamlı araştırmalar yapmasını ve bir sonraki periyodik raporunda bu bilgilere ve istatistiksel verilere yer vermesini talep eder. Ayrıca Komite, taraf Devletten bir sonraki periyodik raporunda eğitim olanakları ve başarıları, istihdam ve sağlık hizmetlerine erişimleri, kamu hayatına ve karar almaya katılımını içeren kürt kadın ve kız çocuklarının durumuna ilişkin verilere yer vermesini talep eder.

Aile ilişkileri

40. Bir önceki 2005 yılı nihai yorumlarını anımsayarak Komite, evlilik süresince edinilmiş mallara ortak katılıma ilişkin Medeni Kanunda 2002 yılında yapılan değişikliğin geriye dönük olarak uygulanmaması ve sonuç olarak bu durumun Kanunun yürürlüğe girişinden önce evlenen kadınların dezavantajlı durumlarını sürdürmesinden endişe duymaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin 2004 yılında verdiği kadınlara yalnızca kendi kızsık soyadlarını kullanma hakkını veren kararına rağmen, Komite Medeni Kanununun 187. maddesine uygun olarak evli kadınların, kızsık soyadlarını yalnızca eşlerinin soyadlarıyla birlikte kullanması durumunda kullanabildiğine dikkat çeker. Komite, boşanmadan sonra kadının tekrar evlenebilmesi için halen 300 günlük bir süre geçmesi gerektiğine de dikkat çeker.

41. Bir önceki 2005 yılı nihai yorumlarına paralel olarak Komite, taraf Devlete evlilik süresince edinilmiş mallara ortak katılıma ilişkin 2002 yılında Medeni Kanunda yapılan değişikliğin geriye dönük olarak uygulanmamasının, Kanunun yürürlüğe girmesinden önce evlenen kadınlar üzerindeki etkilerini değerlendirmesi tavsiyesinde bulunur. Komite taraf Devleti, 2002 yılından önce biten evlilikleri de içermesi için Medeni Kanunda ek bir değişiklik yapmayı düşünmeye davet eder. Komite Sözleşmenin 2. ve 16. maddelerine uygun hale getirilmeleri için, taraf Devleti evlilikten sonra kadının soyadını devam ettirmesi ve yeniden evlenebilmesi için bekleme süresine ilişkin ayrımcılık içeren mevzuat ve hükümleri gecikmeksizin gözden geçirmesi ve düzeltmesi hususunda teşvik eder.

Ulusal insan hakları kurumu

42. Komite Türkiye'nin ulusal bir insan hakları kurumu kurmadığına ve böyle bir kurumun kurulmasına ilişkin yasa tasarısının halen Parlamentoda görüşülmekte olduğuna dikkat çeker. Komite Türkiye'nin 2010 Mayıs ayındaki evrensel periyodik gözden geçirmesi süresince konuya ilişkin yapılan tavsiyelerin desteklendiğine de dikkat çeker.

43. Komite taraf Devlete Paris İlkeleri'ne (Genel Kurul Karar Tasarısı 48/134) uygun olarak bir insan hakları kurumu kurması ve bunu hem sivil toplum aktörlerini hem de uluslararası topluluğu içeren bir danışma çerçevesiyle yapması ve insan hakları alanında kadın erkek eşitliği ilkesinin gerçekleştirilmesinde bu insan hakları kurumuna etkili bir görev vermesi tavsiyesinde bulunur.

Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformunun izlenmesi

44. Komite taraf Devleti, Sözleşmeden doğan yükümlülüklerinin uygulamasında, Sözleşmenin hükümlerini sağlamlaştıran Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformundan faydalanması hususunda teşvik eder ve taraf Devletten bir sonraki raporunda bu hususta bilgiye yer vermesini talep eder.

Bin Yıl Kalkınma Hedefleri

45. Komite, Bin Yıl Kalkınma Hedeflerinin gerçekleştirilmesi için Sözleşmenin tam anlamıyla ve etkili bir biçimde uygulanmasının vazgeçilmez bir unsur olduğunun altını çizer. Komite, Bin Yıl Kalkınma Hedeflerinin gerçekleştirilmesini hedefleyen tüm çabalara toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısının ve Sözleşmenin hükümlerinin açık yansımalarının entegre edilmesi çağrısında bulunur ve taraf Devletten bir sonraki periyodik raporunda bu hususta bilgiye yer vermesini talep eder.

Yaygınlaştırma

46. Komite yasal ve filli toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için atılan adımlardan ve bu bağlamda atılması gereken adımlardan hükümet yetkililerini, politikacıları, parlamenterleri, kadın örgütleri ve insan hakları örgütleri de dâhil tüm halkı haberdar etmek için mevcut nihai yorumların Türkiye'de yaygınlaştırılmasını talep eder. Komite yaygınlaştırmanın yerel toplum seviyesini içermesini tavsiye eder. Taraf Devlet, bu gözlemlerin uygulanmasında kaydedilen başarıyı tartışmak üzere bir dizi toplantı organize etmesi hususunda teşvik edilir. Komite taraf Devletten, Komitenin genel tavsiye kararlarını, Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformunu, "Kadın 2000: 21. Yüzyıl için Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalkınma ve Barış" konulu Genel Kurulun 23. özel oturum sonuçlarını, başta kadın ve insan hakları kuruluşları arasında olmak üzere geniş çapta yaygınlaştırmaya devam etmesini talep eder.

Diğer antlaşmaların onaylanması

47. Komite, taraf Devletin dokuz büyük insan hakları belgesine bağlı olmasının, yaşamın her alanında kadınların insan haklarından ve temel özgürlüklerden daha

iyi istifade etmesini sağlayacağının altını çizer. Sonuç olarak Komite, Türk Hükümetini henüz taraf olmadığı – Kişilerin Cebri Kaybolmaya Karşı Korunmalarına İlişkin Uluslararası Sözleşme - antlaşmayı onaylamayı düşünmesi hususunda teşvik eder.

Nihai yorumların izlenmesi

48. Komite taraf Devletten, iki yıl içerisinde yukarıdaki 17. ve 23. paragraflarda yer alan tavsiye kararlarını uygulamak üzere atılan adımlara ilişkin yazılı bilgi sunmasını talep eder.

Teknik yardım

49. Komite, taraf Devlete yukarıda belirtilen tavsiye kararları ve Sözleşmenin bir bütün olarak uygulanmasını hedefleyen kapsamlı bir program geliştirilmesinde ve uygulanmasında teknik yardımdan istifade etmesi hususunda tavsiyede bulunur. Ayrıca Komite, taraf Devlete Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Birleşmiş Milletler Kadınlar için Kalkınma Fonu, Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu, Dünya Sağlık Örgütü, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiseri ve İstatistik Bölümü, Sekretarya Ekonomik ve Sosyal İşler Departmanı Kadının İlerlemesi Bölümü gibi Birleşmiş Milletler Sistemi özel kuruluşları ve programlarıyla işbirliğini daha da güçlendirme çağrısında bulunur.

Bir sonraki raporun hazırlanması

50. Komite, taraf Devletten bir sonraki raporun hazırlanmasında tüm bakanlıkların ve kamu organlarının geniş katılımını sağlaması ve bu aşamada çeşitli kadın ve insan hakları kuruluşlarına danışması talebinde bulunur.

51. Komite, taraf Devletten bir sonraki periyodik raporunda Sözleşmenin 18. maddesi altında mevcut sonuç gözlemlerinde dile getirilen endişelere cevap vermesini talep eder. Komite, taraf Devleti bir sonraki periyodik raporunu Temmuz 2014'te sunmaya davet eder.

52. Komite, taraf Devleti 2006 Haziran ayında insan hakları antlaşmaları beşinci Komiteler arası Toplantısında (bkz HRI/MC/2006/3 ve Corr.1) onaylanan "ortak içerik belgeleri ve antlaşmaya özgü belgelere ilişkin kılavuzları da içeren uluslararası insan hakları antlaşmaları altında raporlamaya ilişkin Uyumlaştırılmış kılavuzlar"ı izlemeye davet eder. Komite tarafından, 2008 yılı Ocak ayında düzenlenen 40. oturumda kabul edilen Antlaşmaya özgü raporlama kılavuzları, ortak içerik belgelerine ilişkin uyumlaştırılmış raporlama kılavuzları ile birlikte uygulanmalıdır. Bunlar hep birlikte Kadına Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi

Sözleşmesi altında raporlamaya ilişkin uyumlaştırılmış kılavuzu oluştururlar. Antlaşmaya özgü belgeler 40 sayfayla sınırlı kalırken, güncellenmiş ortak içerik belgesi 80 sayfayı aşmamalıdır.